

‘ชัยนาท-สรรคบุรี’ไม่ธรรมดา

ทริปค้นหาเมืองลูกหลวง-หน้าด่าน

“ชัยนาท” ในความเห็นของคน

ปกรณ และลิลิตยวนพ่าย มีการระบำเชิดเมือง

‘ชัยนาท-สรรคบุรี’ไม่ธรรมดา ทริปค้นหาเมืองลูกหลวง-ห

“ชัยนาท” ในความเห็นของคนทั่วไปมักมองว่าเป็นเมืองผ่าน เป็นเมืองเงียบๆ ไม่มีความน่าสนใจอะไร ทั้งที่ความเป็นจริงนั้น “ชัยนาท” ในประวัติศาสตร์ นับว่ามีความสำคัญอย่างมากในฐานะเมืองลูกหลวง และเป็นเมืองหน้าด่านมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา

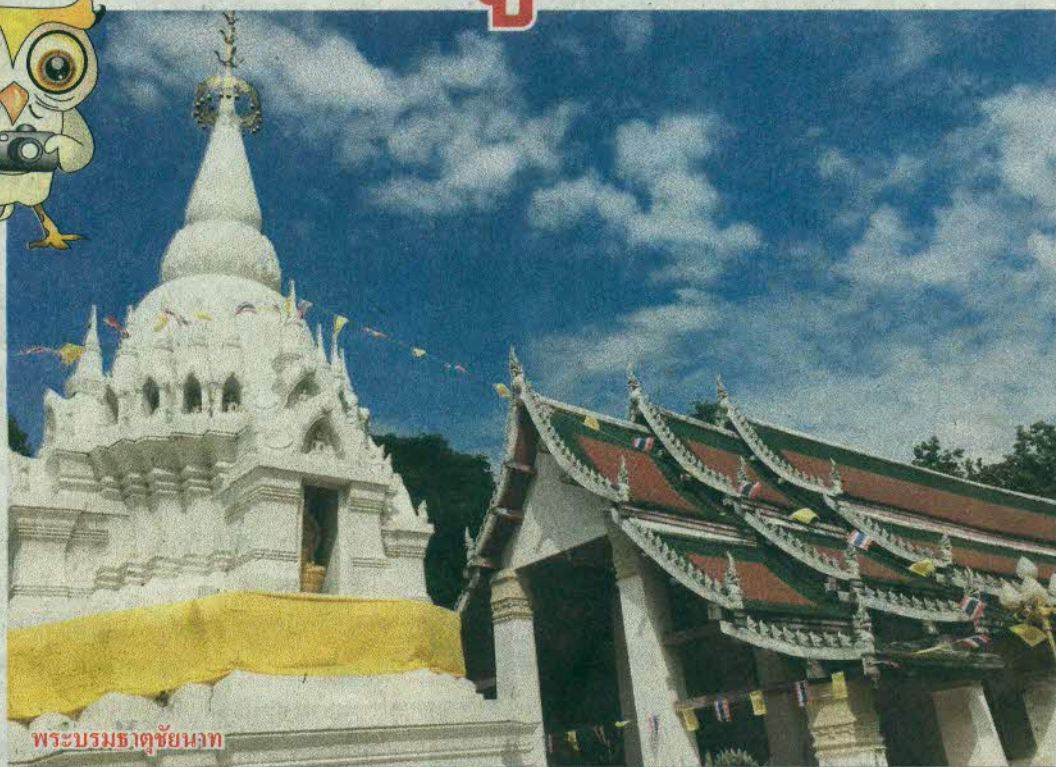

พื้นที่บริเวณที่ตั้งของจังหวัดชัยนาท จากคำอธิบายของ อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม นักวิชาการด้านโบราณคดีและมานุษยวิทยา ความสำคัญของพื้นที่บริเวณนี้ แบ่งออกเป็นสองตอน คือตั้งแต่ นครสวรรค์ ชัยนาท ลงมาถึงอ่างทอง เป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนบน ส่วนจากอ่างทองถึงเพชรบุรี ชลบุรี เป็นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง

จากการศึกษาทางโบราณคดีพบว่า การกระจายของบ้านเมืองในปลายยุคเหล็กลงมากระจายอยู่ทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ตั้งแต่แรกเริ่มมาเลย แล้วค่อยมาไต่ใต้ที่ลพบุรี อยุธยา ตอนกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี

แม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ตั้งแต่ นครสวรรค์ลงมาถึงชัยนาท จะแตกออกเป็นแพรกหลายแพรก มีทั้งลำน้ำใหญ่และลำน้ำเล็ก พอมาถึงพุทธศตวรรษ 19-20 เริ่มเกิดคอนขึ้นมา จึงทำให้เกิดเป็นบ้านเมืองขึ้นมาตามลำน้ำ

กระทั่งเริ่มเห็นชัดเจนตอนยุคทวารวดี หรือราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 เรื่อยมาจนเข้าพุทธศตวรรษที่ 17-18 มีเรือนครวักระจายอยู่แทบทุกลำน้ำ และเกิดเมืองรุ่นใหม่ขึ้นมา ไปยึดหัวหาดตามแม่น้ำสำคัญ เช่น เจ้าพระยา ป่าสัก ท่าจีน แม่น้ำน้อย และเมืองเริ่มใหญ่ขึ้น เป็นเมืองร่วมสมัยกับอยุธยา ละโว้ สุพรรณบุรี พอมาถึงชัยนาทแม่น้ำเจ้าพระยา

มีอีกลำมาแทรก คือแม่น้ำน้อย เริ่มแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาดังเดิวก่อน พระบรมธาตุ จึงทำให้เกิดเมืองบริเวณนี้ คือ เมืองแพรกศรีราชา

“เมืองนี้โดดเด่นมาก ร่วมสมัยกับสุพรรณบุรีและอยุธยา ถือว่าเป็นนครรัฐที่สำคัญ ซึ่งในตอนนั้นมีสามเมืองด้วยกัน ได้แก่ สุพรรณภูมิ แพรกศรีราชา และเมืองอโยธยา”

เจดีย์วัดโตนด

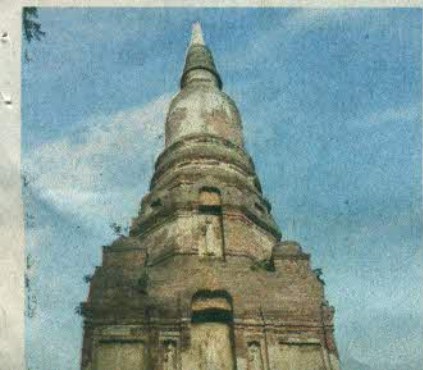
จังหวัดชัยนาทปัจจุบันมีแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำน้อย ไหลผ่านพื้นที่ต่างๆ ทั่วทุกอำเภอ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่าน อ.มโนรมย์ วัดสิงห์ เมืองชัยนาท และสรรพยา แม่น้ำท่าจีน หรือแม่น้ำมะขามเฒ่า ไหลผ่าน อ.วัดสิงห์ และ อ.หันคา แม่น้ำน้อย ไหลผ่าน อ.สรรคบุรี

และยังมีคลองชลประทานผ่านพื้นที่ต่างๆ อีก ได้แก่ คลองอนุศาสนนันท์ คลองมหาราช คลองพลเทพ เป็นต้น ล้วนเป็นแหล่งน้ำสำคัญสำหรับการเกษตรกรรม

การเกิดของเมืองชัยนาทในสมัยโบราณ มีหลายข้อสันนิษฐาน ในหนังสือประวัติศาสตร์มหาดไทยมีระบุว่า น่าจะปรากฏราวๆ ปีพ.ศ.1702 เมื่อมีการทำสงครามระหว่างกษัตริย์เมืองเมาะและอาณาจักรโยนก เจ้าเมืองโยนกแพ้ศึกต้องอพยพผู้คนลงมาอยู่ที่เมืองแปะ (กำแพงเพชรเดิม) แล้วมาสร้างเมืองไตรตรึงษ์ ที่ตำบลแพรกศรีราชา หลังจากนั้นคงจะสร้าง “เมืองชัยนาท” ขึ้น

ขณะที่บางข้อสันนิษฐานบอกว่าน่าจะสร้างในสมัยพญาเลอไทแห่งกรุงสุโขทัย ระหว่างพ.ศ.1860-1897 ซึ่งในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงปรากฏแต่ชื่อ “เมืองแพรก” สมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งกรุงศรีอยุธยาทรงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็น “เมืองแพรก” หรือ “เมืองสรรคบุรี” เมืองที่อยู่ใกล้ “เมืองชัยนาท” จนจะเรียกว่าเป็นเมืองเดียวกันก็ได้

นอกจากนี้ ยังมีข้อสันนิษฐานจากหนังสือชินกาลมาลี และตำนานพระพุทธสิหิงค์ ที่กล่าวถึงเมืองชัยนาทภายใต้การปกครองของกรุงสุโขทัย และยังมีพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ที่กล่าวถึงชื่อ “เมืองชัยนาทบุรี” ปรากฏในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ตรงกับพ.ศ.1897 อย่างไรก็ตาม ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ราชธานี สมเด็จพระนารายณ์ มีบันทึกกล่าวถึง “เมือง

“ชัยนาท” ในความเห็นของคนทั่วไปมักมองว่าเป็นเมืองผ่าน เป็นเมืองเงียบๆ ไม่มีความน่าสนใจอะไร ทั้งที่ความเป็นจริงนั้น “ชัยนาท” ในประวัติศาสตร์ นับว่ามีความสำคัญอย่างมากในฐานะเมืองลูกหลวง และเป็นเมืองหน้าด่านมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา

พื้นที่บริเวณที่ตั้งของจังหวัดชัยนาท จากคำอธิบายของ อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม นักวิชาการด้านโบราณคดีและมานุษยวิทยา ความสำคัญของพื้นที่บริเวณนี้ แบ่งออกเป็นสองตอน คือตั้งแต่ นครสวรรค์ ชัยนาท ลงมาถึงอ่างทอง เป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ส่วนจากอ่างทองถึงเพชรบุรี ชลบุรี เป็นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง

จากการศึกษาทางโบราณคดีพบว่า การกระจายของบ้านเมืองในปลายยุคเหล็กถึงกลางยุคกระจายอยู่ทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ตั้งแต่แรกเริ่มมาเลย แล้วค่อยมาไอลดที่ชลบุรี อยุธยา ตอนกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี

แม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ตั้งแต่ นครสวรรค์ลงมาถึงชัยนาท จะแตกออกเป็นแพรกหลายแพรก มีทั้งลำน้ำใหญ่และลำน้ำเล็ก พอมาถึงพุทธศตวรรษ 19-20 เริ่มเกิดดอนขึ้นมา จึงทำให้เกิดเป็นบ้านเมืองขึ้นตามลำดับ

กระทั่งเริ่มเห็นชัดเจนตอนยุคทวารวดี หรือราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 เรื่อยมาจนเข้าพุทธศตวรรษที่ 17-18 มีเรือนครวัฏกระจายอยู่แทบทุกลำน้ำ และเกิดเมืองรุ่นใหม่ขึ้นมา ไปยึดหัวหาดตามแม่น้ำสำคัญ เช่น เจ้าพระยา ป่าสัก ทำจีน แม่น้ำน้อย และเมืองเริ่มใหญ่ขึ้น เป็นเมืองร่วมสมัยกับอยุธยา ละโว้ สุพรรณบุรี พอมาถึงชัยนาทแม่น้ำเจ้าพระยา

พระบรมธาตุชัยนาท

มีอีกลำมาแทรก คือแม่น้ำน้อย เริ่มแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่วัดพระบรมธาตุ จึงทำให้เกิดเมืองบริเวณนี้ คือ เมืองแพรกศรีราชา

“เมืองนี้โคดเด่นมาก ร่วมสมัยกับสุพรรณบุรีและอยุธยา ถือว่าเป็นนครรัฐที่สำคัญ ซึ่งในตอนนั้นมีสามเมืองด้วยกัน ได้แก่ สุพรรณภูมิ แพรกศรีราชา และเมืองอโยธยา”

เจดีย์วัดโตนด

การเกิดของเมืองชัยนาทในสมัยโบราณ มีหลายข้อสันนิษฐาน ในหนังสือประวัติศาสตร์มหาดไทยมีระบุว่าจะปรากฏราวๆ ปีพ.ศ.1702 เมื่อมีการทำสงครามระหว่างกษัตริย์เมืองเมาะและอาณาจักรโยนก เจ้าเมืองโยนกแพ้ศึกต้องอพยพผู้คนลงมาอยู่ที่เมืองแม่เป (กำแพงเพชรเดิม) แล้วมาสร้างเมืองไตรตรังษ์ ที่ตำบลแพรกศรีราชา หลังจากนั้นคงจะสร้าง “เมืองชัยนาท” ขึ้น

ขณะที่บางข้อสันนิษฐานบอกว่าจะสร้างในสมัยพญาเลอไทแห่งกรุงสุโขทัย ระหว่างพ.ศ.1860-1897 ซึ่งในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงปรากฏแต่ชื่อ “เมืองแพรก” สมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งกรุงศรีอยุธยาทรงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็น “เมืองแพรก” หรือ “เมืองสรคบุรี” เมืองที่อยู่ใกล้ “เมืองชัยนาท” จนจะเรียกว่าเป็นเมืองเดียวกันก็ได้

นอกจากนี้ ยังมีข้อสันนิษฐานจากหนังสือชินกาลมาลี และตำนานพระพุทธรูปลี้ภัย ที่กล่าวถึงเมืองชัยนาทภายใต้การปกครองของกรุงสุโขทัย และยังมีพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ที่กล่าวถึงชื่อ “เมืองชัยนาทบุรี” ปรากฏในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ตรงกับพ.ศ.1897 อย่างเป็นทางการ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มีบันทึกกล่าวถึง “เมืองชัยนาทบุรี” ว่าได้รับการสถาปนาให้เป็นเมืองลูกหลวง

เจดีย์วัดพระแก้ว เมืองสรคบุรี

จังหวัดชัยนาทปัจจุบันมีแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำน้อย ไหลผ่านพื้นที่ต่างๆ ทั่วทุกอำเภอ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่าน อ.มโนรมย์ วัดสิงห์ เมืองชัยนาท และสรรพยา แม่น้ำท่าจีน หรือแม่น้ำมะขามเฒ่า ไหลผ่าน อ.วัดสิงห์ และ อ.หันคา แม่น้ำน้อย ไหลผ่าน อ.สรรคบุรี

และยังมีคลองชลประทานผ่านพื้นที่ต่างๆ อีก ได้แก่ คลองอนุสาสนันท์ คลองมหาราช คลองพลเทพ เป็นต้น ล้วนเป็นแหล่งน้ำสำคัญสำหรับการเกษตรกรรม

นอกจากเป็นพื้นที่ราบแล้วชัยนาทยังมีเนินเขาเล็กๆ กระจายอยู่ทั่วไป ที่สำคัญได้แก่ เขาธรรมามูล ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัด เขาพลอง เขาขยาย เขากระดี่ เขาใหญ่ เขารัก เขาดิน เขาหลัก เขาไก่ห้อย เขาสารพัดดี เขาเราเทียน เขาสรรพยา เขาพนมเก็น เขาน้อย และเขาแก้ว

ข้อสันนิษฐานที่น่าสนใจเป็นข้อสันนิษฐานจากหนังสือชินกาลมาลี

บุรีไม่ธรรมดา

หลวง-หน้าด่าน

การเกิดของเมืองชัยนาทในสมัยโบราณ มีหลายข้อสันนิษฐาน ในหนังสือประวัติศาสตร์มหาดไทยมีระบุว่า น่าจะปรากฏราวๆ ปีพ.ศ.1702 เมื่อมีการทำสงครามระหว่างกษัตริย์เมืองเมาะและอาณาจักรโยนก เจ้าเมืองโยนกแพ้ศึกต้องอพยพผู้คนลงมาอยู่ที่เมืองแปะ (กำแพงเพชรเดิม) แล้วมาสร้างเมืองไตรตรังที่ตำบลแพรกศรีราชา หลังจากนั้นคงจะสร้าง "เมืองชัยนาท" ขึ้น

ขณะที่บางข้อสันนิษฐานบอกว่าจะสร้างในสมัยพญาเลอไทแห่งกรุงสุโขทัยระหว่างพ.ศ.1860-1897 ซึ่งในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงปรากฏแต่ชื่อ "เมืองแพรก" สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็น "เมืองแพรก" หรือ "เมืองสรรคบุรี" เมืองที่อยู่ใกล้ "เมืองชัยนาท" จนจะเรียกว่าเป็นเมืองเดียวกันก็ได้

นอกจากนี้ ยังมีข้อสันนิษฐานจากหนังสือชินกาลมาลี และตำนานพระพุทธรูปที่กล่าวถึงเมืองชัยนาทภายใต้การปกครองของกรุงสุโขทัย และยังมีพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ที่กล่าวถึงชื่อ "เมืองชัยนาทบุรี" ปรากฏในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ตรงกับพ.ศ.1897 อย่างไรก็ดีตาม ในสมัยกรุงศรีอยุธยาว่ารัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มีบันทึกกล่าวถึง "เมือง

ปกรณัม และลิลิตยวนพ่าย มีการระบุชื่อเมืองชัยนาท แต่ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ราชบัณฑิต ได้แสดงหลักฐานชี้ให้เห็นจนเป็นที่ยอมรับกันในวงการประวัติศาสตร์ไทย ว่าชื่อ "ชัยนาท"

หนังสือทั้งสองเล่มนี้เป็นอีกชื่อหนึ่งของเมืองสองแคว หาใช่เมืองชัยนาทที่เป็นจังหวัดชัยนาทในปัจจุบัน ไม่ และมีหลักฐานเพิ่มขึ้นคือ ศิลาจารึกวัดสรศักดิ์ สุโขทัยกล่าวว่าเจ้าสามพระยาเคยเสด็จมาทำบุญที่เมืองสุโขทัยพร้อมกับพระมารดาและนำเวลาที่เสด็จมาทำบุญที่สุโขทัยนั้นเป็นเวลา

หลวงพ่อฉาย วัดพระแก้ว

ที่ถูกหลวง การที่เจ้าสามพระยาทรงมีเชื้อสายทางราชวงศ์สุโขทัยด้วย จึงสมเหตุผลว่าทรงได้ครองเมืองชัยนาท ซึ่งคือเมืองที่พิษณุโลกหรือเมืองสองแควเดิมนั่นเอง

ม.ร.ว.ลี้กฤตธิ์ ปราโมช เมื่อครั้งไปปรากฏที่ อ.สรรคบุรี ปี 2510 สันนิษฐานว่าสาเหตุที่สถาปนาให้เมือง "ชัยนาทบุรี" เป็นเมืองลูกหลวงนั้น อาจเป็นเหตุผลทางทหารมากกว่าอย่างอื่น นับแต่สมัยที่สมเด็จพระอินทราชาขึ้นครองราชย์ อาจยังไม่ไว้วางใจราชอาณาจักรทางฝ่ายเหนือ ดังนั้น จึงทรงให้พระราชโอรส 3 พระองค์ ไปครองหัวเมืองรอบๆ กรุงศรีอยุธยา เพื่อคอยรับสถานการณ์ โดยให้เจ้าอ้ายไปครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้าอ้ายไปครองเมืองสรรคบุรี และเจ้าสามพระยาไปครองเมืองชัยนาทบุรี

ม.ร.ว.ลี้กฤตธิ์ยังกล่าวไว้อีกว่า เมืองชัยนาทมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวงนั้น แต่จะดำรงตำแหน่งสำคัญนี้นานเท่าไรไม่

ปากน้ำมะขามเตี้ย

และเมืองนครศรีธรรมราช ในภาคใต้ จึงนับว่าช่วงนี้เมืองชัยนาทได้ขาดความสำคัญด้านทหารและด้านเศรษฐกิจไปแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้นเมืองชัยนาทจึงค่อยๆ เล็กลง

มาในสมัยกรุงธนบุรี เมืองชัยนาทยังคงเป็นเมืองสำคัญทางยุทธศาสตร์ เพราะตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีกล่าวถึงพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ยกทัพขึ้นมาตั้งค่ายที่ "เมืองชัยนาท" เพื่อขับไล่พม่าซึ่งกำลังรบติดพันกับกองทัพไทยที่เขตเมืองนครสวรรค์ กองทัพของพระเจ้าตากไล่ติดตามทัพพม่าและตีเข้าศึกษาไปในที่ที่สุด

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 ให้สร้างศาลากลางจังหวัดชัยนาทขึ้นที่ ต.บ้านกล้วย ต่อมารัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงจัดตั้งการปกครองเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาลให้ยุบและรวมหัวเมืองทางริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือขึ้นไปจนถึงแม่น้ำป่าสัก คือ เมืองชัยนาท สรรคบุรี เมืองมโนรมย์ เมืองพยุหะคีรี เมืองนครสวรรค์ เมืองกำแพงเพชร เมืองตาก รวม 8 หัวเมืองขึ้นตรงต่อข้าหลวงเทศาภิบาลและตั้งที่ว่าการ "มณฑลนครสวรรค์"

ครั้นสมัยรัชกาลที่ 8 ไทยเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเข้าร่วมกับญี่ปุ่น และยินยอมให้ญี่ปุ่นยกกองทัพผ่านประเทศไปยังพม่า และยอมให้ใช้ท่าเรือที่จังหวัดชัยนาทเป็นเส้นทางขนส่งเสบียงสัมภาระไปยังฐานบินตาคีลานถึง 4 ปีเศษ ขณะเดียวกันเมืองชัยนาทก็เป็นเขตปฏิบัติการของหน่วยก่อวินาศกรรมสังักชบวนกรเสรีไทยด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่าเมืองชัยนาทตั้งอยู่ในพื้นที่สำคัญบนลำน้ำถึงสามสาย จึงเป็นเมืองเก่าแก่ทางตอนเหนือของภาคกลาง และตั้งอยู่ระหว่างกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา ยามใดที่กรุงสุโขทัยเรืองอำนาจก็จะยึดเอาเมืองชัยนาทเป็นเมืองหน้าด่าน แต่ยามใดที่กรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรือง กรุงสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง "ชัยนาท" ก็จะกลายเป็นเมืองลูกหลวง และเป็นเมืองที่ใช้สะสมเสบียงอาหารและอาวุธในการรบระหว่างไทยและพม่า เป็นสมรภูมิสงครามทุกยุคทุกสมัย

อ.รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล

ดังนั้นแล้วความน่าสนใจของ "เมืองชัยนาท" จะไม่ลงไปศึกษาหาความจริงได้อย่างไร

มดิชน อคาเดมี จัดทริป "ชัยนาท-สรรคบุรี" เมืองโบราณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา วันที่ 15 ธันวาคม 2561

รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล จะพาไปดู "วัดมหาธาตุ" ศูนย์กลางของเมืองแพรก และตั้งอยู่กลางเมือง ยอดเจดีย์ของพระธาตุองค์นี้

หลายลงไปแล้ว แม้รัชกาลที่ 5 เสด็จฯ ทอดพระเนตรก็ไม่มียอดแล้ว แต่วัดมหาธาตุแห่งนี้จะพบโบราณวัตถุสมัยทวารวดีเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเขมรเยอะมาก

จากนั้นไปดู "วัดพระแก้ว" ที่เจดีย์หลังเขมร วัดพระแก้วเมืองสรรค์เป็นกลุ่มเจดีย์ที่นิยมมากในชั้กตะวันตกของประเทศไทย ซึ่ง

แต่ได้... การเกิดของเมืองชัยนาทในสมัยโบราณ มีหลายข้อสันนิษฐาน ในหนังสือประวัติศาสตร์ขนาดไทยมีระบุว่า น่าจะปรากฏราวๆ ปีพ.ศ.1702 เมื่อมีการทำสงครามระหว่างกษัตริย์เมืองเมาะและอาณาจักรโยนก เจ้าเมืองโยนกแพ้ศึกต้องอพยพผู้คนลงมายู่ที่เมืองแปเป (กำแพงเพชรเดิม) แล้วมาสร้างเมืองไตรตรึงษ์ ที่ตำบลแพรกศรีราชา หลังจากนั้นคงจะสร้าง “เมืองชัยนาท” ขึ้น

ขณะที่บางข้อสันนิษฐานบอกว่าน่าจะสร้างในสมัยพญาเลอไทแห่งกรุงสุโขทัย ระหว่างพ.ศ.1860-1897 ซึ่งในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงปรากฏแต่ชื่อ “เมืองแพรก” สมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งสุโขทัยทรงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็น “เมืองแพรก” หรือ “เมืองสรรคบุรี” เมืองที่อยู่ใกล้ “เมืองชัยนาท” จนจะเรียกว่าเป็นเมืองเดียวกันก็ได้

นอกจากนี้ ยังมีข้อสันนิษฐานจากหนังสือชินกาลมาลี และตำนานพระพุทธรูปที่กล่าวถึงเมืองชัยนาทภายใต้การปกครองของกรุงสุโขทัย และยังมีพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ที่กล่าวถึงชื่อ “เมืองชัยนาทบุรี” ปรากฏในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ตรงกับพ.ศ.1897 อย่างไรก็ดีตาม ในสมัยกรุงศรีอยุธยาว่ารัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มีบันทึกกล่าวถึง “เมืองชัยนาทบุรี” ว่าได้รับการสถาปนาให้เป็นเมืองลูกหลวง

ข้อสันนิษฐานที่น่าสนใจเป็นข้อสันนิษฐานจากหนังสือชินกาลมาลี

ปกรณัม และลิลิตยวนพ่าย มีการระบุชื่อเมืองชัยนาท แต่ดร.ประเสริฐ ณ นคร ราชบัณฑิต ได้แสดงหลักฐานชี้ให้เห็นจนเป็นที่ยอมรับกันในวงการประวัติศาสตร์ไทย ว่าชื่อ “ชัยนาท”

หนังสือทั้งสองเล่มนี้เป็นอีกชื่อหนึ่งของเมืองสองแคว .หาใช่เมืองชัยนาทที่เป็นจังหวัดชัยนาทในปัจจุบันไม่ และมีหลักฐานเพิ่มขึ้นคือ ศิลาจารึกวัดสรศักดิ์ สุโขทัยกล่าวว่าเจ้าสามพระยาเคยเสด็จมาทำบุญที่เมืองสุโขทัยพร้อมกับพระมารดาและน้ำเวลาที่เสด็จมาทำบุญที่สุโขทัยนั้นเป็นเวลา ที่ทรงครองอยู่ที่เมืองชัยนาทในฐานะ

ลูกหลวง การที่เจ้าสามพระยาทรงมีเชื้อสายทางราชวงศ์สุโขทัยด้วย จึงสมเหตุผลว่าทรงได้ครองเมืองชัยนาท ซึ่งคือเมืองที่พิษณุโลกหรือเมืองสองแควเดิมนั่นเอง

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อครั้งไปปาฐกถาที่ อ.สรรคบุรี ปี 2510 สันนิษฐานว่าสาเหตุที่สถาปนาให้เมือง “ชัยนาทบุรี” เป็นเมืองลูกหลวงนั้น อาจเป็นเหตุผลทางทหารมากกว่าอย่างอื่น นับแต่สมัยที่สมเด็จพระอินทราชาขึ้นครองราชย์ อาจยังไม่ไว้วางใจราชอาณาจักรทางฝ่ายเหนือ ดังนั้น จึงทรงให้พระราชโอรส 8 พระองค์ ไปครองหัวเมืองรอบๆ กรุงศรีอยุธยา เพื่อคอยรับสถานการณ์ โดยให้เจ้าอ้ายไปครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้าอ้ายไปครองเมืองสรรคบุรี และเจ้าสามพระยาไปครองเมืองชัยนาทบุรี

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ยังกล่าวไว้อีกว่า เมืองชัยนาทมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวงนั้น แต่จะดำรงตำแหน่งสำคัญนานเท่าไรไม่ปรากฏแน่ชัด แต่ตามหลักฐานในพ.ร.บ. ศักดินาทหารหัวเมือง ซึ่งว่ากันว่าออกในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรฯ พ.ศ.2121-2136 เมืองชัยนาทได้ลดฐานะลงไปเป็นเมืองจัตวา ขณะที่ระบุถึงเมืองเอกมีอยู่เพียงสองเมือง คือเมืองพิษณุโลก ในภาคเหนือ

ปากน้ำมะขามเต็ก

และเมืองนครศรีธรรมราช ในภาคใต้ จึงนับว่าช่วงนี้เมืองชัยนาทได้ขาดความสำคัญด้านทหารและด้านเศรษฐกิจไปแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้เมืองชัยนาทจึงค่อยๆ เล็กลง

มาในสมัยกรุงธนบุรี เมืองชัยนาทยังคงเป็นเมืองสำคัญทางยุทธศาสตร์ เพราะตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีกล่าวถึงพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ยกทัพขึ้นมาดั่งค่ายที่ “เมืองชัยนาท” เพื่อขับไล่พม่า ซึ่งกำลังรบติดพันกับกองทัพไทยที่เขตเมืองนครสวรรค์ กองทัพของพระเจ้าตากได้ติดตามทัพพม่าและตีเข้าศึกพ่ายไปในที่สุด

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 ให้สร้างศาลากลางจังหวัดชัยนาทขึ้นที่ ต.บ้านกล้วย ต่อมารัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงจัดตั้งการปกครองเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาลให้ยุบและรวมหัวเมืองทางริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือขึ้นไปจนถึงแม่น้ำป่าสัก คือ เมืองชัยนาท สรรคบุรี เมืองมโนรมย์ เมืองพยุหะคีรี เมืองนครสวรรค์ เมืองกำแพงเพชร เมืองตาก รวม 8 หัวเมืองขึ้นตรงต่อข้าหลวงเทศาภิบาลและตั้งที่ว่าการ “มณฑลนครสวรรค์”

ครั้นสมัยรัชกาลที่ 8 ไทยเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเข้าร่วมกับญี่ปุ่น และยินยอมให้ญี่ปุ่นยกกองทัพผ่านประเทศไปยังพม่า และยอมให้ใช้ทางเรือที่จังหวัดชัยนาทเป็นเส้นทางขนส่งเสบียงสัมภาระไปยังฐานบินตาคิลานันถึง 4 ปีเศษ ขณะเดียวกันเมืองชัยนาทก็เป็นเขตปฏิบัติการของหน่วยก่อวินาศกรรมสังักฆาตขบวนการเสรีไทยด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่าเมืองชัยนาทตั้งอยู่ในพื้นที่สำคัญบนลำน้ำถึงสามสาย จึงเป็นเมืองเก่าแก่ทางตอนเหนือของภาคกลาง และตั้งอยู่ระหว่างกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา ขามโคที่กรุงสุโขทัยเรื่องอำนาจก็จะยึดเอาเมืองชัยนาทเป็นเมืองหน้าด่าน แต่ยามโคที่กรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรือง กรุงสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง “ชัยนาท” ก็จะกลายเป็นเมืองลูกหลวง และเป็นเมืองที่ใช้สะสมเสบียงอาหารและอาวุธในการรบระหว่างไทยและพม่า เป็นสมรภูมิสงครามทุกยุคทุกสมัย

อ.รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล

ดังนั้นแล้วความน่าสนใจของ “เมืองชัยนาท” จะไม่ลงไปศึกษาหาความจริงได้อย่างไร

มติชน อคาเดมี จัดทริป “ชัยนาท-สรรคบุรี” เมืองโบราณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา วันที่ 15 ธันวาคม 2561

รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล จะพาไปดู “วัดมหาธาตุ” ศูนย์กลางของเมืองแพรก และตั้งอยู่กลางเมือง ยอดเจดีย์ของพระธาตุองค์นี้

หลายลงไปถึงนานแล้ว แม้รัชกาลที่ 5 เสด็จฯ ทอดพระเนตรก็ไม่มิยอดแล้ว แต่วัดมหาธาตุแห่งนี้จะพบโบราณวัตถุสมัยทวารวดีเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเขมรเยอะมาก

จากนั้นไปดู “วัดพระแก้ว” ที่เจดีย์หลังเขมร วัดพระแก้วเมืองสรรค์เป็นกลุ่มเจดีย์ที่นิยมมากในจังหวัดตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งเจดีย์แบบนี้เป็นเจดีย์ที่พัฒนามาจากสมัยทวารวดี

ผู้สนใจอย่ารอช้า ติดต่อร่วมทริปได้ที่ inbox เฟซบุ๊กเพจมติชน อคาเดมี คลิก m.me/Matichon.Academy.Thailand

หรือโทร. 0-2954-3977-84 ต่อ 2115, 2116, 2123, 2124 มือถือ 08-2993-9097, 08-2993-9105 และไลน์ @matichon-academy